

Oudegracht 65

3511 AD Utrecht

tel: (030) 2317189

fax: (030) 2311922

rooierat@rooierat.nl

www.rooierat.nl

VERS VAN DE PERS

- J. Breman. Het armoederegime op het platteland van India. KNAW, 2010, € 13,-
- H. de Bruijn. Barack Obama en de kunst van de politieke toespraak. Lemma, 2009, € 12,50
- A. Burg. De Holocaust is voorbij. Afrekenen met Hitlers erfenis. Ambo, 2010, € 22,95 -
- L. Daston en P. Galison. Objectivity. Zone Books, 2009, € 33,-
- L. Davis en R. Kinna (red.). Anarchism and Utopianism. Manchester UP, 2010, € 70,-
- R. Finet. Cosmopolitanism. Routledge, 2009, € 25,50
- J. Freeman. De terreur van e-mail. Contact, 2009, € 16,95
- SCP. Jaarboek Integratie 2009. SCP, 2009, € 31,50
- D. Husak. Overcriminalization. Oxford UP, 2009, € 19,-
- A. Johnston. Badiou, Zizek, and Political Transformations. Northwestern UP, 2009, € 25,-
- A. Negri en M. Hardt. Commonwealth. Harvard UP, 2009, € 28,-
- D. Rejali. Torture and Democracy. Princeton UP, 2009, € 24,-
- G. Scheit. Der Wahn vom Weltsouverän. Ça Ira, 2009, € 22,-
- D. de Schutter (red.). De opdracht van de politiek. Damon, 2010, € 15,90
- T. Stuart. Waste. WW Norton & Co, 2009, € 25,-
- P. Tops, M. Hurenkamp, F. Becker. Lokale politiek als laboratorium. WBS Jaarboek 2009. WBS, 2009, € 21,-
- R. Visker. Michel Foucault. Genealogie als kritiek. Uitgeverij Vantilt, 2010, € 24,95

Adel van de geest en Het geluk van de eenzaamheid

Adel van de geest van Rob Riemen is een mooi uitgegeven en goed geschreven boek. Ik las het in een ruk uit, en even later deed ik hetzelfde met *Het geluk van de eenzaamheid* van Connie Palmen. Beide boeken zeggen iets over de denksfeer waarin waarschijnlijk een deel van de Nederlandse intellectuelen zit. Verraden beide titels al niet iets van een hang naar het meest individuele, misschien wel mystieke?

Tegelijk zijn beide boeken politiek geëngageerd. Dat roept vragen op. Riemen schrijft over zijn ervaringen met internationaal bekende intellectuelen en lardeert zijn verhaal met een kritiek op alle vormen van fundamentalisme: zonder uitzondering beperken en bedreigen zij de intellectuele vrijheid. Dit stramien, de intellectueel versus de rest van de wereld, wordt mooi uiteengezet, maar gaandeweg bekroop me toch het gevoel dat Riemen niet politiek-analytische maar meer emotionele en psychologische effecten nastreeft.

Historisch gesproken klopt het bijvoorbeeld niet als Riemen het communisme (als fundamentalisme) niet met zoveel woorden noemt als een van de bevrijdende krachten tijdens de Tweede Wereldoorlog. Enkel in de logica van het intellectuele ik versus de fundamentalistische rest snap ik Riemen wel en is zijn filosofisch verhaal mooi omdat hij in laatste instantie over zichzelf schrijft. Tussen de regels door herken ik evenwel het eigen belang van de vrijzwevende intellectueel (Mannheim) en denk dat we hiervan tegenwoordig wel genoeg gehoord hebben.

Een vergelijkbare sfeer kom ik tegen in Connie Palmens boek. Het leest als een trein. Mooi en scherp geschreven zinnen die je regelmatig overleest om ze nog eens te laten doordringen. In feite zijn het vijf hoofdstukken waarin 46 voltreffers het veelzijdige onderscheid tussen literatuur en lectuur duidelijk maken. Op een gemakkelijk punt vraag ik me wel af wat Palmen zal zeggen als een boek van haar straks door één miljoen Nederlanders gelezen wordt? Maar goed, Palmen draait niet om de

hete brei heen: lectuur en populisme zijn familie van elkaar. Daarbij slaat ze niet de toon aan die we van een zekere W., werkend te Den Haag, kennen. Populisme, ofwel de hang naar dogma's die ongelijkheid en uitsluiting stimuleren, is een complexe en, ondanks oppervlakkig vertoon, diep gewortelde stroming in de Nederlandse cultuur.

Palmen voelt zich duidelijk verheven, hetgeen haar de gemakkelijke kritiek zal opleveren elitair te zijn. Zij zal hiertegen inbrengen dat anti-intellectualisme, ook en misschien wel juist onder intellectuelen, geen onbekend fenomeen is.

Toch is een kritische opmerking op zijn plaats.

Belangrijk vertrekpunt in het werk van Palmen is het mooie boek van Hans Vaihinger: de filosofie van het alsof (1921). Onder het motto van 'het woord hond kan niet blaffen' wordt hier een scheiding aangebracht tussen taaluitingen en de werkelijkheid. Taaluitingen zijn onvolledig, fictief, geconstrueerd, en het is Palmens doel fictie te ontmantelen. Honderd procent zal dit haar niet lukken omdat je in deze visie moet stuiten op de stilte van de werkelijkheid.

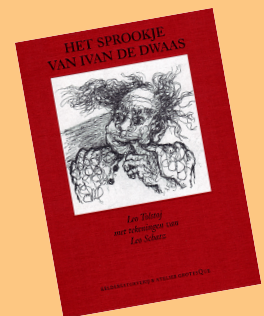
Zoals gezegd, Palmen doet wel duidelijk politieke uitspraken en zij spitst haar kritiek toe op het veelkoppige monster van het populisme. Dan zul je verwachten dat het begrip macht en het machtspolitieke denken de revue passeren en Palmen de koppeling met het populisme aangrijpt om de discussie op een hoger plan te brengen. Het geluk van de eenzaamheid staat deze analyse in de weg. Palmen komt niet met het idee dat Wilders' verdeel- en heerspolitiek met populistische middelen uiteindelijk het doel heeft de staat te ontmantelen en de belastingen terug te brengen op het niveau van een negentiende eeuwse nachtwakersstaat. In het verlengde hiervan denk ik aan de neokoloniale antecedenten van W. die zojuist in Culemborg aansloten bij de conflictlijnen 200% Nederlander versus 50% Nederlander.

Dan toch maar liever het geluk van de duidelijkheid.

TIP

Sprookje van Ivan de Dwaas

Ivan de Dwaas is een honderdjarig maar nog steeds actueel sprookje over macht, geweld en hebzucht. In 1910 overleed de Russische schrijver Leo Tolstoj. Ter gelegenheid van deze rooste sterfdag verscheen een bibliofile uitgave van zijn sprookje geïllustreerd met pentekeningen van de kunstenaar Leo Schatz.

In het sprookje probeert de duivel de drie broers Ivan, Semjon en Taras in zijn macht te krijgen. Het lukt de duivel zonder veel moeite de broers van Ivan in zijn macht te krijgen. Hij richt ze te gronde door in te spelen op hun gewelddadigheid en hebzucht. De schijnbaar dwaze Ivan ontsnapt hem echter. Uiteindelijk delft de duivel zelf het onderspit. Wat na het lezen van dit sprookje blijft hangen, is dat hebzucht leidt tot armoede en dat oorlog alleen maar ellende brengt. Een wellicht naïef denkbeeld dat niettemin prikkelt tot nadenken.

Leo Tolstoj, *Hetsprookje van Ivan de Dwaas*, 2009, Kelderuitgeverij en Atelier GrottesQue, € 30,-

Joop Maassen

Rob Riemen, *Adel van de geest, Een vergeten ideaal*, Atlas, 2009, € 19,90

Connie, Palmen, *Het geluk van de eenzaamheid*, Atheneum-Polak & Van Genneep, 2009, € 12,50

'Jeden Morgen, mein Brot zu verdienen
Fahre ich zum Markt, wo Lügen gekauft werden.
Hoffnungsvoll
Reihe ich mich ein unter die Verkäufer.'

Uit 'Kapital' van Bertolt Brecht

'Marge voor abonnementenverkoop nog slechts 10 procent'

20 januari 2010 - Kluwer heeft de marges voor zakelijke abonnementenverkoop eenzijdig 6 procent naar beneden heeft bijgesteld, meldt Joop Maassen, bedrijfsleider van De Rooie Rat in Utrecht. De politieke boekhandel overweegt een proces aan te spannen.

In september werd aangekondigd dat de marges op de verkoop van vakliteratuur via abonnementen per 1 oktober met 6 procent naar beneden ging tot 10 procent. Maassen: "Op zo'n korte termijn kun je je daar als ondernemer niet op voorbereiden. Wij hebben gelijk bezwaar gemaakt en onze advocaat is nu in gesprek met Kluwer."

Qua marge zit Kluwer nu op dezelfde hoogte als Reed Business en Sdu Uitgevers die eerder al hun marge lieten zakken. Maassen: "Het was ooit 25 procent. Drie jaar geleden is de daling begonnen. Dat ze nu alledrie op hetzelfde niveau zitten lijkt wel afgesproken."

Joop Maassen en medewerker Raoul Bos vrezen dat dit voor een aantal boekhandels opnieuw een grote klap zal zijn. "Bij ons gaat het om tienduizenden euro's. De abonnementenadministratie maakt een aanzienlijk deel van de omzet uit. Het moet veel meer boekhandels raken, alleen niemand treedt ermee naar buiten tot nu toe."

"Het ondermijnt de diversiteit van de zelfstandige

boekhandel", aldus Maassen en Bos. "Is de wet op de vaste boekenprijs niet bedoeld om de (kleinere) boekhandel te beschermen tegen kolossen als Kluwer?" De Rooie Rat heeft als gevolg van de verlaging al besloten beperkter in te kopen. De toekomst van de boekhandel staat niet op het spel, maar er moeten wel pijnlijke beslissingen genomen worden.

De Rooie Rat overweegt een proces aan te spannen om na te gaan of deze margeverlaging op zo'n korte termijn ingevoerd mag worden. Er moet ook een ondergrens komen voor de marge, vindt Maassen. Hij en Bos roepen hun collega's, maar eigenlijk iedereen (auteurs, lezers/lezeressen) die hun boeken liever in de boekhandel dan in een drogisterij kopen, hierover met hen van gedachten te wisselen. Boekhandels die in hetzelfde schuitje zitten en eventueel mee zouden willen doen aan een proces of het juist onzin vinden, kunnen contact opnemen met Joop Maassen of Raoul Bos.

Uit: Boekblad, Nieuwsbrief voor het boekenvak, woensdag 20 januari

Boekhandel de Rooie Rat ontvangt graag steun in onderhavige kwestie. Reacties kunnen naar rooierat@rooierat.nl.

BIOGRAFISCH WOORDENBOEK VAN HET SOCIALISME EN DE ARBEIDERSBEWEGING IN NEDERLAND

RAMSJ-AANBIEDING

Het *Biografisch woordenboek van het socialisme en de arbeidersbeweging in Nederland* (BWSA) portretteert in negen kloeke delen 574 mannen en vrouwen, die van belang zijn voor de ontwikkeling van de arbeidersbeweging en het socialisme. Met het verschijnen van het negende deel komt er na vijftig jaar een einde aan een ooit door P.J. Meertens gestart project. Het laatste deel bevat een cumulatief register op de vele honderden personen en organisaties die in de acht eerdere delen genoemd worden, aanvullingen en correcties op de gepubliceerde schetsen en illustratie en een uitgebreide verantwoording. Een 'who is who' van een eeuw Nederlandse sociale beweging van 1848 tot 1940. Ook de literatuuropgave is geactualiseerd en dat alles maakt van deel negen een bronnenboek bij uitstek. De negen delen zijn onmisbaar naslagwerk voor een ieder die zich interesseert voor de geschiedenis van het socialisme en de arbeidersbeweging.

In 1953 begint Meertens met enkele getrouwen aan het opstellen van een lijst van te beschrijven personen. In 1983 komt het project in een stroomversnelling, omdat in dat jaar tot een meerdelige uitgave wordt besloten. Meertens' lijst wordt geactualiseerd en in het Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis gepubliceerd. De lijst telt 495 personen waarvan er daadwerkelijk 437 in het BWSA zijn terechtgekomen.

Wie de negen delen van het BWSA naast elkaar ziet staan, merkt in één oogopslag dat de delen allengs dikker zijn geworden en wie de schetsen bekijkt, ziet dat deze in de latere delen langer

zijn geworden. De redactie maakt in haar opvatting over de korte biografie een ontwikkeling door. Anders dan Meertens, die geen leesboek voor ogen staat, krijgt de meer 'vertellende' schets de voorkeur. Anekdoten krijgen hun plaats omdat zij in het kort een bepaald aspect van het karakter of het optreden van beschrevene belichten. Leesbaarheid wordt belangrijker en dat betekent dat andere aspecten en gebeurtenissen vermeld worden, omdat die meer zicht bieden op de doorgaans gecompliceerde persoonlijkheden.

P.F. Meertens (red.) en anderen, *Biografisch woordenboek van het socialisme en de arbeidersbeweging in Nederland*. 9 gebonden delen. Complete set! IISG, van € 140,- voor € 40,-

Intellectuele domheid

“Domheid is een gevaarlijker vijand van het goede dan slechtheid. Tegen het kwade kun je protesteren, je kunt het ontmaskeren, desnoods met geweld verhinderen (...) Tegen domheid zijn wij weerloos. Noch met protesten noch met geweld is hier iets te bereiken. Argumenten baten niet.” Aldus Dietrich Bonhoeffer in *Verzet en Overgave*. Domheid is bij Bonhoeffer niet een gebrek aan intelligentie, maar een moreel tekort. Feiten die niet stroken met eigen vooroordeel of met het standpunt van de partij, daarvan weigert men eenvoudig kennis te nemen. “Er zijn mensen met een buitengewoon snel verstand die dom zijn en mensen met een traag verstand die allesbehalve dom zijn.”

Domheid, gaat Bonhoeffer verder, is geen aangeboren eigenschap, mensen worden dom gemaakt. “Iedere sterke machtsontplooiing, politiek of religieus, slaat een groot deel van de mensen met domheid.” Dat Bonhoeffer domheid als een moreel tekort kwalificeert, betekent dat je het de domme kan aanrekenen dat hij zo dom doet. Het is een keuze om geen kennis te nemen van kritiek of feiten die met de eigen opvattingen of met die van de politieke partij in strijd zijn. Laat niemand zeggen dat hij het niet wist, hij had het kunnen weten, maar het kwam hem kennelijk beter uit om het niet te weten. “Zo wordt de domme een willoos instrument in staat tot alle kwaad en hij is niet bij machte dit kwaad als zodanig te onderkennen. Hier ligt het gevaar van een duivels misbruik. Dit zal de mensen voorgoed te gronde kunnen richten.” Aldus Bonhoeffer eind 1942.

Uit deze domheid komt voort wat Hannah Arendt noemt “de banaliteit van het kwaad”. Politici en bureaucraten die de meest vreselijke dingen beslissen zonder zich daar schuldig over te voelen, daartoe in staat gesteld doordat ze zich afsluiten van feiten en kritiek die tot inzicht zou kunnen leiden in hun eigen aandeel in andermans ellende. Arendt kwalificeert ons politieke regime als “niemandsbewind”, omdat het zo in elkaar zit dat niemand persoonlijk verantwoordelijk wordt gehouden. Niet voor de opwarming van de aarde, niet voor armoede in de wereld, niet voor de luchtverontreiniging, niet voor het trieste lot van asielzoekers en vluchtelingen. In het niemandsbewind is niemand persoonlijk verantwoordelijk anders dan voor de hem opgedragen taak. Fluitend fietst de vastgoedmedewerker van de gemeente naar huis, nadat de boer die hij zijn land afgetrosgeld heeft zich verhangen heeft. Zijn taak was de grond zo goedkoop mogelijk in handen te krijgen, dus wat valt hem kwalijk te nemen?

Erger dan domheid in het algemeen is de domheid van intellectuelen, want zij behoren beter te weten. In *De Intellectuelen en de Staat* (1977) werkt Noam Chomsky het onderscheid uit tussen twee soorten intellectuelen. In navolging van Gramsci noemt hij de ene soort de “experts in het legitimeren”, de intellectuelen dus die domheid en propaganda tot officiële wetenschap verheffen. De andere soort wordt gevormd door de intellectuelen die een ernstig gevaar vormen voor de staat en de politiek, omdat zij de werking van de macht blootleggen en het vertrouwen in het leiderschap ondermijnen. De intellectuelen dus die de mond gesnoerd moet worden. Deze kritische intellectuelen laten de maatschappij en haar problemen zien als het product van keuzes en beslissingen: het resultaat van de uitoefening van macht, maar vooral ook van de gehoorzame aanvaarding van macht, van domheid en onverschilligheid. De legitimerende intellectuelen daarentegen stellen de maatschappij en het gezag voor als een autonome orde die wij hebben te aanvaarden. Zij zijn er, zoals Bakoenin schreef, op uit “een bewind van wetenschappelijk intellect in het leven te roepen, het meest aristocratische, arrogante en elitaire van alle regimes. Er zal een nieuwe klasse komen, een nieuwe hiërarchie van echte en onechte geleerden en de wereld zal worden verdeeld in een minderheid, die regeert namens de wetenschap, en een enorme onwetende meerderheid. En wee dan de massa van onwetenden.”

Kees van Oosten

“Dat houdt een ziel levendig”

Mijn naam is Harry Bahnen en ik ben vijftig jaar. Begin jaren tachtig zat ik op de Sociale Academie in Enschede. In die periode had ik interesse voor organisaties die opkwamen voor kansarme en onderdrukte burgers. Ik was lid van de FNV en volgde ook de vakbondsschool. Verder was ik kortstondig lid geweest van de PvdA en later van de EVP. Om mezelf wat te verbreden met kennis was ik lid van het NIVON. Politieke en maatschappelijke interesse was dus bij mij aanwezig. Van huis uit ben ik behoorlijk kapitalistisch opgegroeid, zodoende brachten mijn keuzes thuis diverse discussies met zich mee. Deze discussies waren geen belemmering voor een goed gezinsleven. Want er waren thuis ook regelmatig overeenkomsten aanwezig. Eén daarvan was de betrokkenheid van mijn familie bij de natuur.

Na mijn studie op de Sociale Academie was ik werkloos. Stil zitten kon ik niet, dus werd ik mede actief als vrijwilliger in de Wereldwinkel en mede-initiatiefnemer van het opzetten van een recyclingbedrijfje. In Rotterdam kreeg ik werk als vormingswerker en later als docent KMBO. In Rotterdam bleef ik actief bij het NIVON en kwam via een vriend in aanraking met de Jonge Socialisten van de PvdA. Menige vergadering heb ik bijgewoond, menige acties ondersteund.

De Jonge Socialisten bevredigden me echter onvoldoende en ik kwam in aanraking met de SAP. Met die partij heb ik mij vele jaren bezig gehouden; acties, demonstraties en partijbijeenkomsten. Wat het me het meest boeide waren de internationale jongerenkampen van de trotskisten. Vele jongeren vanuit diverse landen kwamen bij elkaar en bespraken de historie en de actualiteiten. Even had ik het gevoel dat het zo overal zou moeten zijn: sterke verbondenheid en eigen inbreng. Na een aantal jaren heb ik deze partij losgelaten.

Via vrienden kwam ik in aanraking met anarchisten. Ik was onder meer betrokken bij de toenmalige Vrije Bond, ging mee op een Pinksterlanddag en bezocht lezingen van prominente anarchisten. Als vakbondsman bij de FNV was ik betrokken bij arbeidsconflicten in het onderwijs. Ik gaf cursussen aan de vakbondsschool in Capelle aan den IJssel. Tevens was ik betrokken bij gemeentelijk overleg in Capelle. Daar heeft de lokale afdeling van de FNV de aanzet gegeven tot het oprichten van een recyclingbedrijfje in samenwerking met de gemeente. Het was *hot* in de jaren tachtig en begin negentig om overal mens- en milieuvriendelijke bedrijven te stimuleren.

Terwijl ik ook nog wat ondersteunende activiteiten had gedaan voor het Onafhankelijk Vakverbond te Rotterdam, ging mijn interesse steeds meer uit naar het spirituele en religieuze leven van mensen. Dit kwam mede door een vriendin met een hindoestaanse achtergrond. Ook daar heb ik onderzoek naar gedaan. Vanuit mijn katholieke achtergrond ging mijn interesse uit naar hindoeïsme, boeddhisme, diverse christelijke belevingen en de islam. Het betrof niet alleen een boekenstudie, maar ook deelname aan de activiteiten van religieuze groepen.

Inmiddels was mijn politieke interesse wat verminderd, maar de maatschappelijke betrokkenheid bleef aanwezig. Begin jaren negentig was ik actief in het buurthuiswerk in Rotterdam en Den Haag en deed ik nog steeds vakbondswerk. En als moslim hielp ik mee bij taallessen en intergratie-programma's voor nieuwe Nederlanders.

Ondanks mijn drukke activiteiten kon ik nog een combinatie maken met een bestuursfunctie bij de VARA en later bij de VPRO. Deze ervaringen zal ik ook niet vergeten, omdat het een andere media liet zien, dan wat er nu getoond wordt op TV. De leden van die verenigingen waren sterk betrokken bij de omroepen en hadden ook inbreng. Dat is nu veel minder aanwezig.

Mijn werk bij het KMBO eindigde vanwege een conflict over de visie op het onderwijs. Daarna ging ik diverse werkzaamheden verrichten; buurthuiswerk, coördinerend werk bij een Marokkaanse zelforganisatie en administratief werk bij verschillende organisaties en bedrijven. Vanaf 1994 had ik dus diverse banen. Veelal was het een centenkwestie bij deze organisaties waardoor ik ontslag kreeg.

Na al mijn omzwervingen in het leven, ben ik beland waar ik nu ben. Als pragmatisch revolutionair met religieuze ervaringen is mijn inbreng voor verschillende organisaties en voor mensen nog immer aanwezig. Ik steun de bewoners in mijn wijk (o.a. acties tegen sloop). Op landelijk vlak verricht ik o.a. ondersteunende activiteiten voor het Comité 1 F beleid, voor een religieuze islamitische organisatie en soms voor de Internationale Socialisten. Internationaal promoot ik via internet aankomende jonge artiesten door websites te maken en het leggen van contacten. In België ondersteun ik een linkse jongerenorganisatie.

Mijn bijdrage aan deze nieuwsbrief van de Rooie Rat, een winkel waar ik regelmatig kom en veel literatuur vandaan haal vanwege mijn activiteiten en om mijn denkwijze scherp te houden, is een soort terugblik. En ik moet zeggen dat de meeste contacten, vrienden, vriendinnen en kennissen die ik door al die jaren heb leren kennen, mij zeer hebben verrijkt. Ik ben ze daarvoor dankbaar. Ik doe het nu wat relaxter aan dan voorheen. De jaartjes beginnen te tellen. Het leren en ervaren van nieuwe situaties en momenten blijft echter doorgaan. Dat houdt een ziel levendig.